

Az ellenreformáció különböző hőfokon a Türelmi rendelet 1781. októberi megjelenéséig tartott. Eközben azonban a globális és a lokális közötti küzdelem átalakult. Az ellenreformáció ugyan elmérgesedett a birodalomban a német választófejedelmek által ellenőrzött területek kivételével, de megmaradt a birodalmi keretek között. A magyarországi ellenreformáció kiemelkedő alakja Pázmány Péter lett, akit mai szóhasználattal „bársonyos ellenreformátornak” vagy „rekatolizálónak” nevezhetnénk. Eszköze nem az erőszak volt, hanem a szó ereje. Belső hajtóereje pedig a magyar történelmi államiság visszaállítására való törekvés volt – az Oszmán Birodalom által elfoglalt magyarországi területek visszahódítása. Meggyőződéssel vallotta, hogy ezt csak a Habsburg-szövetségben lehet elérni és ehhez egyhitűvé, azaz katolikussá kell tenni Magyarországot. Ezért ő honosította meg a római katolikus liturgiában a magyar nyelv használatát és adott ki szláv nyelvű miserendet. Fontos hozzátenni, hogy egyáltalán nem zavarta őt, hogy Erdély fejedelmei protestánsok voltak, a magyar önállóság őrzőinek tekintette őket. Pázmány tehát nem volt globalista, ellentétben a bécsi udvarhoz kötődő ellenreformátorokkal. Birodalmi szemszögből nézve Pázmány regionalista volt. A Pázmány halála utáni időszakot azonban csak a Habsburg globalizmus szempontjából értelmezhetjük. A magyar kálvinisták azonban Pázmányt kereken és kivétel nélkül elutasítják.

A Habsburg-házi uralkodók számára az ellenreformáció más célt szolgált: a birodalom belső abszolutisztikus egységének megteremtését. Egy soha vissza nem térő alkalmat Magyarország bedarálására, amit Habsburg birodalmi globalizmusnak nevezhetünk.

Ennek meghatározó része a Kollonich-jelenség volt, amit az a Kollonich Lipót testesített meg, aki az 1670-es évek elejétől katolikus főpapi tisztségei mellett birodalmilag meghatározott hóhéri szerepet töltött be Magyarországon. Az 1673–1674-ben megrendezett pozsonyi vésztörvényszék elé protestáns lelkészeket és tanítókat idéztetett be, összességében csaknem nyolcszáz személyt, még a török hódoltsági területekről is. A megjelenteket mind elítélték, ha nem léptek át a római katolikus egyház kötelékébe. Felelősségre vonásuk oka azonban nem csupán a hitvallásuk volt, hanem annak a gyanúja is, hogy összeköttetésben álltak a Frangepán–Zrínyi–Nádasdy-féle, korábban Wesselényi Miklós nevével fémjelzett állítólagos összeesküvéssel – ezek szerint a protestantizmus egyet jelentett a magyar államiság melletti elkötelezettséggel is. A három magyar főméltóságot halálra ítélték és kivégezték, Wesselényit

csak azért nem, mert idejekorán elköltözött az élők világából. Az ügy összefüggött az 1664-es, magyar szempontból hátrányos Habsburg–török vasvári békeszerződéssel, tehát a bécsi, császári politikával szemben fogalmazódott meg a magyarok véleménye, felekezettől függetlenül, de ehhez célszerűen lehetett társítani az ellenreformációt. Ugyanakkor kétségbe vonhatatlan, hogy a magyarországi ellenreformáció valódi alapját a birodalmon belüli globalizáció adta, ami a magyar államiság felszámolására is irányult és ebben felekezetiileg nem különböztette meg a császári hatalom a magyarokat.

Ez rövidesen kiderült, éppen Kollonich Lipótnak a magyar alkotmányosság eltörlésére irányuló tervéből. II. Rákóczi Ferenc, akinek gyámjával éppen Kollonichot nevezte ki a császár, visszaemlékezésében említi, hogy Kollonich többször utalt arra „én Magyarországot előbb rabbá teszem, aztán koldussá, végre katolikussá”. A katolikust akár úgy is lehetne értelmezni, hogy „németté”, mert Kollonich 1689-ben megalkotta A Magyar Királyság berendezése – Einrichtungswerk des Königreichs Hungarn c. tervezetét, amely gyakorlatilag felszámolta volna a magyar államiságot, kiiktatta volna az országgyűlést és bevezette volna a központi, hivatalnoki kormányzást. Tervéhez azonban nem talált magyar együttműködőt, még a római katolikus egyház részéről sem. Ezt a marxista történészek úgy magyarázzák, hogy Kollonich az általa indítványozott modernizációval ütközött a magyar rendiséggel, holott ez a magyar állami tudat alapján jelentett ellenállást a császári udvarral szemben.

Kollonich sajátos jelensége volt korának és a térségnek: gyűlöletes volt a protestánsokkal szemben, a magyar történelmi államisággal szemben, a némettől eltérő nemzeti nyelvekkel szemben, megengedő volt azonban azon görögkatolikusok irányában, akik a nemzeti nyelv helyet hajlandók voltak a latin nyelvet használni, barátságos volt mindazokkal szemben, akik a német nyelvet helyezték előtérbe és elfogadták a bécsi kancellária fennhatóságát. Röviden összefoglalva: birodalmi globalista volt, de egyúttal előhírnöke volt a fasiszmusnak.

A kollonichi műnek sajátos folytatója volt II. József, akit ugyan felvilágosult uralkodóként tartanak nyilván, de ennek csupán a türelmi rendelete a tanúbizonysága, ami nem biztos, hogy őszinte volt, hiszen egy abszolutista gyökereken nevelkedett uralkodó egyetlen lépését sem lehet függetlennek tekinteni. Ő is a birodalmi globalizmus megszállottja volt és Kollonichéhoz hasonló magyarellenessége miatt nem mosható le róla a prefasiszmus gyanúja. A magyarok egyetlen védekezési eszköze ezzel szemben a kőkemény nemesi konzervativizmus maradt, ami azonban a magyar modernitás kibontakozása szempontjából okozott súlyos gondokat, s aminek még a 20. században is fellelhetők a nyomai.